

staw

dato-

hyn-

płatą

Jeśli

lacja

która

Do-

zi w

iania

trud-

de-

eusa.

ardu

akty-

zenie

ędzie

cych

wojny

olice

asię

her-

ydo-

owa-

Lici-

do-

yra-

anie

15. n.

-377,

-400.

4.1;

235

rów.

pod

nara.

tum,

mia-

e ze

the

esse.

11;

pire,

enti-

z obiegu argenteusów, gdyż w początkowej fazie wojny domowej srebro stało się, podobnie jak złoto, przedmiotem handlu rynkowego. Oznaczało to zerwanie z dotychczasową stałą taryfikacją follisa wyznaczoną w srebrze i uzależnienie poziomu wymiany brązowych jednostek pieniężnych od aktualnie obowiązujących cen rynkowych⁷⁴. O istotnej zmianie w poziomie zależności nominalowych follisów zaświadcza między innymi pojawienie się na egzemplarzach zredukowanych nominalów nowych oznaczeń wartości, odbiegających od stosowanych dotychczas. Nowe zasady notyfikacji wartości nominalnych można spotkać na emisjach pochodzących z mennic Lyonu z lat 308—309, Nikomedii 308—311, Kyzikos 311—312, jak również na pewnej części follisów wypuszczanych przez większość zachodniorzymskich mennic w latach 305—308. Ze względu na zaniżenie ilości srebra w stosunku do standardu menniczego, nastąpiło oderwanie od reprezentowanej przez follisy wartości nominalnej⁷⁵. Postępujące redukowanie wagi i zawartości procentowej srebra w follisach doprowadziło do przekształcenia jednostki w nominal czysto kredytowy, o ile nie zrównoważono strat powstałych wskutek zmniejszającej się wartości nominalnej poprzez wprowadzenie zmian w poziomie zależności nominalowych.

Nasilenie się w początkowym okresie wojny domowej zjawisk dewaluacyjnych zburzyło dotychczasowy poziom cen kruszców monetarnych. Dane pochodzące z terenu Egiptu dowodzą, iż transakcje handlowe realizowano w oparciu o nową relację wartości złota do srebra⁷⁶. Z kolei późniejszy dokument papirusowy z r. 312, który uznaje równowartość 17 1/2 *scrupuli* złota i 11 uncji srebra, zdaje się wskazywać na sukcesywne podnoszenie się poziomu wymiany kruszców na wolnym rynku⁷⁷.

W obliczu poważnych trudności finansowych powstałych na tle przeciągającej się wojny z Liciniuszem, Konstantyn około 313 r. nie tylko sięgnął po rezerwy kruszczowe w pogańskich świątyniach — jak podają zgodnie Euzebiusz, Julian i Libaniusz — ale również wprowadził szereg zmian w systemie podatkowym, wyraźnie podporządkowując go ściśle określonym celom fiskalnym. Oprócz pobieranych dotychczas opłat tytułem *aurum coronarium* i podatku od ziemi, wprowadził rentę z majątków cesarskich spłacaną złotem oraz ustanowił nowy podatek pobierany od handlarzy znany jako *collatio auri atque argenti*⁷⁸.

Według papirusu P. Roll, Princ. IV 31 — 1 aureus odpowiadał w tym czasie 7 116 denarom. Równocześnie w obiegu monetarnym pozostawały

⁷⁴ Por. P. Bastien, *La cinquième réduction du follis en 313*, GNS, XVII, 1967, s. 103 n.; D. R. Walker, *A transient coinage reform A.D. 326*, NC 7 ser., VII, 1967, s. 71 n.

⁷⁵ Ditt.³ 901 (312—315 r.) z Delphae oraz Ditt.³ 900 (311 r.) z Panamara w Karii. Zob. Mickwitz, o.c., s. 84; J. Iluk, *Wartość follisa w świetle inskrypcji nagrobnych z pierwszej połowy IV wieku n.e.*, WN XX, 1976, s. 175 n.

⁷⁶ P. Oslo 162; PER 310 (1:14,4). Zbliżona cena 1 funta złota wynika z papirusu P. Roll, Princ. VII 6 z r. 316. Zob. West, Johnson, *Currency*, s. 108; Remondon, *A propos*, s. 139; Sperber, *Costs*, s. 208; Durliat, o.c., s. 142.

⁷⁷ P. Thead, 33. Por. Cod. Theod. XI 9,2, XI 20,1,2, XI 16,1, XII 6,2.

⁷⁸ Zob. M. Hendy, *Mint and fiscal administrators under Diocletian, his colleagues and his successors*, A.D. 305—324, JRS LXII, 1972, s. 75 n.; A. Piganiol, *La capitation de Dioclétien*, RH CLXXVI, 1935, s. 1 n.; A. H. M. Jones, *Jugation and capitation*, JRS XLVII, 1957, s. 88 n.; Liebeschuetz, o.c., s. 242.